

HALLO! Groeten uit St. Paul

van Mariannahill in Nederland

Info 7/NL Mei 2014

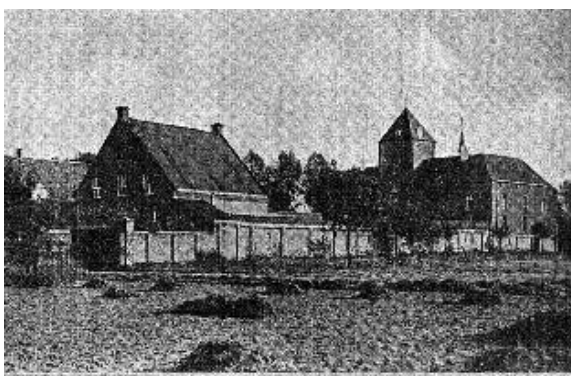

HET LAATSTE OORLOGSJAAR 1944-45

De lotgevallen van de Mariannahill gemeenschappen in Blitterswijck en in St. Paul in de laatste 10 maanden van de Tweede Wereldoorlog waren uiterst dramatisch. Hier volgt een voortzetting van de samenvatting van het artikel van P. Winfried Hastreiter (Mariannahiller Missionskalender 1947) met aanvullingen uit het oorlogsdagboek van P. Liberstus van Velzen. Enkele oudere Mariannahillers zullen zich nog aan deze donkere periode van 70 jaar geleden herinneren.

Herfst 1944 - Blitterswijck in het frontgebied

Toen de Britse troepen tot Venray, 20 km van St. Paul verwijderd, waren doorgedrongen, kwam Blitterswijck binnen het bereik van de Engelse kanonnen te liggen. Het was begin oktober. Het scholastikaat was nu gedwongen naar de kelders van het kasteel te verhuizen. De studenten van het kleinseminarie waren na de zomervakantie niet meer voor het begin van het schooljaar in september teruggekeerd.

Voormalig Kasteel Blitterswijck

Het waren donkere gewelven in dit oude gebouw met 170cm dikke muren uit de 12de eeuw. Er was alleen maar een venster in een van de kelders. Om deze enigste bron van licht en frisse lucht verdrongen de kelderbewoners zich beurtelings om verse lucht te happen.

Een andere kelder was gereserveerd voor de vijf Zusters van het Kostbaar Bloed met 20 Postplanten

die uit hun klooster in het naburige Tienray waren gevlucht. In een andere kelder woonde een familie met vier kinderen. Bovendien hielden zich 20 mannen schuil in de onderste kelderruimte, om de razzias te vermijden en niet voor dwangarbeid in Duitsland te worden gevangen genomen. In die tijd was P. Leo Poser de overste van de gemeenschap van ongeveer 20 Mariannahillers met twee uit Venlo gevluchte Dominikanen. Er waren ook Duitse soldaten in een ander gebouw van het kasteel gelegerd. Op zekere dag explodeerde er een minutiewagen naast het gebouw waarbij twee soldaten in flarden werden verscheurd. Voortdurend vlogen er granaten heen en weer over het frontgebied. Zo leidde de Mariannahiller gemeenschap zes weken lang een catacomben bestaan in het kasteel van Blitterswijck.

De Mariannahillers gearresteerd

Op 17 november 1944 verschenen er plotseling soldaten en dreven de mannen naar buiten. De CPS Zusters en andere vrouwen en kinderen konden blijven. Ze kregen maar 5 minuten de tijd om vlug een deken en wat proviand te halen. Het kasteel werd doorzocht, maar de ondergedoken 20 mannen werden niet gevonden. Er stond een zware kast voor de ingang van hun verblijf. De arrestanten werden aan een grote groep van mannen uit Blitterswijck en omliggende dorpen toegevoegd.

De groep van ongeveer 600 mannen vertrok te voet, stak de Maas over en liep tot Velden ongeveer 12 km verwijderd. De Mariannahillers zongen het populaire lied: "Houd er de moed maar in" en het Limburgse volkslied. Intussen lukten het P. Poser op grond van zijn medisch certificaat in zijn paspoort te worden vrijgelaten. Alle gevangenen werden op open kolenwagens van de tramlijn Nijmegen-Venlo verder vervoerd. Bij gebrek aan een stoomlokomotief werd de tram door een tractor naar Venlo gesleept. Daar moesten ze overstappen op een trein met veewagens zonder zittingen of stro die naar naar Duitsland vertrok. De hele nacht reden ze in de kou en staande in de richting van Wuppertal. Twee maal werd de trein door Engelse vliegtuigen aangevallen en stichtte grote angst en verwarring. Daarbij vielen er 7 doden

en veel gewonden.

In Wuppertal werden ze eerst naar een doorgangskamp gebracht. Het transport werd aan de kamp-leider voorgesteld waarbij de transportleider onverwacht met nadruk het heldhaftige gedrag van de “geestelijken” loofde die onder levensgevaar de gewonden te hulp waren gekomen en met hun eigen dekens de doden hadden geborgen. Hij wenste dat ze goed zouden worden behandeld. Inderdaad werden zij naderhand naar omstandigheden redelijk behandeld. De Mariannahillers mochten in twee kleine vertrekken samenwonen. Daar was stro en een kleine kachel. Ze kregen ook de toestemming de heilige Mis te vieren en konden naar Sonnborn gaan om in de parochiekerk het nodige te halen. Toen zij naar een ander kamp werden verpaatst konden de paters in een kerk in de stad de Mis vieren. Ook konden zij zich vrijer bewegen en het werd hen zelfs toegestaan in de stad slaapgelegenheden te zoeken. Ze stelden zich in verbinding met de Steyler Zusters in het ziekenhuis waar ze gastvrij werden opgenomen en ze goed werden verzorgd met onderkomen, eten en kleding. Vergeleken met de anderen waren zij duidelijk bevoordeeld.

Ondanks de inspanningen van het arbeidsbureau in Düsseldorf, waar de ambtenaren zich groen ergerden over de Nederlandse geestelijken die ze maar niet aan het werk konden krijgen, werden zij niet tot dwangarbeid gebracht. Daarom werden ze naar de Gestapo verwezen die evenwel ook niet met de weerspannige Nederlanders klaar kon komen. De twee vertegenwoordigers van de groep, de paters Eduard Luyten en Remigius Peters, toonden zich onverschrokken en ontoegeeflijk. P. Winfried Hastreiter verklaart dat in zijn verhaal aldus: „Hier stond een grotere macht achter de gevangenen waarvoor de macht van de duisternis moest wijken“.

Intussen waren er in het kamp nog ongeveer 12 Steyler, Redemptoristen en Trappisten gekomen, die allen ook meteen stappen ondernamen om te worden vrijgelaten. Wekenlang zweefden ze tussen angst en hoop. Op 20 december kwam plotseling de boodschap: „Morgen kunnen de Nederlandse geestelijken naar Nederland terugkeren“. Ze zouden per trein naar het noorden van Holland worden vervoerd waar ze zich bij de Duitse bezettingsinstantie zouden moeten melden. De volgende dag voegden de Steylers en de Trappisten zich bij hen op het station von Sonnborn; tesamen waren ze met 62 personen. Zij kregen plaats in gereserveerde wagons. Het was evenwel erg pijnlijk dat een medebroeder, frater Marcel Noten zo zwaar ziek was dat hij moest achterblijven. P. Eduard Luyten bood zich aan om bij de zieke medebroeder te blijven. Hij en P. Remigius Peters hadden zich er voordurende voor inge-

spannen om door de overheidsinstanties te worden vrijgelaten.

Bij Oldenzaal reed de trein over de Nederlandse grens. Ze hadden besloten zich niet bij de verantwoordelijke instanties aan te melden, maar in kleine groepen uit elkaar te gaan om zodoende gemakkelijker onderdak te vinden en aan razzias te ontkomen. De medebroeders die van het noord-westen van Holland afkomstig waren namen afscheid en probeerden een weg naar thuis te vinden. Een andere groep samen met degenen die uit het zuiden kwamen vonden een onderkomen bij de Dominikanen in Zwolle. De overigen reisden vandaar verder naar Groningen en Friesland.

Drie studenten op de puinhopen van het klein-seminarie in Blitterswijk (Foto P. Leo Poser)

Dramatische ontwikkelingen in St. Paul

St. Paul wordt hoofdkwartier

Op zekere dag werd St. Paul plotseling van grote betekenis. Het werd het hoofdkwartier van Generaalveldmaarschalk Model, de bevelhebber van de West-Armee in Holland. Een periode van hoogste bedrijvigheid begon toen; autos raasden af en aan met hoge officieren, overal werden er wachtposten opgesteld die tot de tanden toe waren bewapend en op en neer patrouilleerden, een netwerk van kabels werd aagelegd naar allerlei richtingen. Er werd gezegd dat die hoge heren zich niet alleen met beraadslagingen en und schrijfwerk bezig hielden maar ook met drinkgelagen; ze hadden de beschikking over de beste wijnsoorten uit Frankrijk. De soldaten fluisterden dat zelfs Heinrich Himmler, de gevreesde SS-Reichsführer, eenmaal ‘snachts voor overleg en tevens een drinkgelag op bezoek was geweest. Er was ook een voormalige Mariannahiller frater in een van de buereaus. P. Herrmann Arndt was blij zijn voormalige novice weer te zien. Hij kwam bijna dagelijks naar de Mis.

Na drie weken brak het hoofdkwartier weer op. Bij het naderen van het front werd hun blijkbaar de bodem te heet onder de voeten.

St. Paul wordt een vesting

Het zijn hoge gebouwen van St. Paul met een ver uitzicht over de omgeving was natuurlijk van strategische betekenis en werd daarom als een vesting versterkt. Er werden rondom grote bunkers in de grond aangelegd en deels als woningen ingericht. Br. Possentie als electricien moest daarin zelfs elektrische leidingen aanleggen. De Maasoever werd met prikkeldraadversperringen, mijnevelden, mitrailleurposten en loopgraven beveiligd. Ongeveer 800 dwangarbeiders werden uit Duitsland aangevoerd om dat werk uit te voeren. Toen het front dichterbij kwam vertrokken die weer en daarvoor kwamen er 250 man van de Poolse arbeidsdienst in de plaats.

St. Paul wordt hoofdverbandplaats

Op 15 oktober bezette een nieuwe formatie het huis. St. Paul werd een hoofdverbandplaats met operatiezalen en zeven artsen. Een enorm doek met het Rode Kruis teken werd op voetbalveld uitgespannen, als een mogelijke bescherming tegen lucht-aanvallen. De verwonde soldaten kwamen van de noodverbandplaatsen direct aan het front. In het ouderlijk huis van Frans Lenssen was ook zulk een noodhulp post ingekwartiert. Van de in St. Paul gestorven soldaten werden er 33 op het kloosterkerkhof begraven.

St. Paul onder kanonvuur

Op 23 November 1944 lag St. Paul direct aan het front. De Duitse stellingen nabij het huis werden door de Engelse artillerie vanaf de overkant van de Maas beschoten. De eerste granaten sloegen in de directe omgeving van het huis in. Vanaf die dag tot aan de doorbraak van de geallieerde troepen sloegen de granaten bijna dagelijks rond of op het huis in. Onmiddellijk na de eerste aanval daalden de bewoners van St. Paul af naar de onderwereld van de kelders in het hoofdgebouw, de veestal en van het 'oude' St. Paul. Keuken, eetzaal, slaapplekken werden snel in de kelders ingericht. Omdat het aantal bewoners door de vluchtelingen voortdurend groeide werd er een kapel voor 300 mensen ingericht. De zusters van 'Nazaret' waren er nog steeds met hun 183 meisjes. Dan waren er nog de Broeders van de nabijgelegen Kloosterschool St. Jozef met 40 leerlingen bij gekomen. Op 10 december openden de Engelsen met kanonnen het vuur voor de eerste keer direct op het gebouw. Deze

beschieting ging dagenlang door.

Evacuatie

Op 9 januari 1945 kwam het tot het al lang bevoresde bevel tot de evacuatie van het klooster. Om 12 uur moest het huis zijn geruimd. Het beroep, op de goed bewaarde oorkonde dat St. Paul onder de bescherming van de conventie van Genève stond bracht wel enkele dagen uitstel maar kon tenslotte het onheil niet afwenden.

Op 15 januari, met koud weer, sneeuw en vorst, zette zich de trieste karavaan van 600 mensen inclusief de vluchtelingen uit Arcen die zich hadden aangesloten in beweging en trok te voet over de grens naar Walbeck. Het was mistig zodat ze geen gevaar vanuit de lucht hoefden te verwachten. Van Walbeck ging het te voet verder naar Straelen. Daar stond een lange trein met 50 wagons klaar. Er waren ook nog ongeveer 600 mensen uit Venlo gekomen zodat het hele aantal vluchtelingen tot 1200 opliep.

Omstreeks middernachts verliet de trein Straelen met eindbestemming Groningen. Omdat de geallieerde strijdkrachten al tot Nijmegen waren doorgestoten moest de trein een omweg door Duitsland maken. Op 16 januari reed de trein over de grens bij Winterswijk. In Vorden werd na 12 uren een pauze gemaakt. De inwoners gaven de reizigers ruimschoots aardappelstamp en melk voor de kinderen. Daarna reed de trein verder naar Zwolle waar ze drie Mariannahillers van Blitterswijk aantroffen die daar al eerder in het Dominikanenklooster toevlucht hadden gevonden. Frater Chrysanthus van den Idsert was aanwezig op het station in dienst van het Rode Kruis. Op het station dreigde plotseling gevaar uit de lucht maar klaarblijkelijk hadden de piloten de trein niet waargenomen.

Op 17 januari kwam de trein eindelijk op het eindstation aan. De stad Groningen met destijds 120.000 inwoners ligt op 30 km afstand van de Noordzee. De vier Kloostergemeenschappen bleven eerst voorlopig in de stad: de Mariannahiller, de Zusters van Nazareth met 183 kinderen, de Broeders van Zeven Smarten met 40 jongens en een groep Paters van de Heilige Geest. Later werden den meeste Mariannahillers in het dorp Kloosterburen aan de Noordzee ondergebracht.

Slag om Groningen.

Ofschoon de zuidelijke provincies al in de herfst waren bevrijd, duurde de bezetting in provincies ten noorden van de grote rivieren tot april/mei verder. In de steden in het westen heerste grote hongersnood. De stad Groningen stond nog een dramatische eindfase te wachten. Vanaf 14 april werd artillerie-

vuur gehoord; Canadese troepen drongen de Wehrmacht de stad in. Op de volgende dagen rukte de infanterie de stad in en de man tegen man gevechten begonnen. Straat voor straat, huis voor huis moesten worden bevochten. Veel huizen stonden in brand, mensen vluchtten uit hun brandene huizen, schoten en ontploffingen werden van alle kanten gehoord. P. Winfried Hastreiter, die in een pension in het centrum van de stad verbleef, was ooggetuige van de gevechten. Om 34 uur in de morgen stormde een brandweerman binnen met de melding: „De straat is vrij”! Toen daagden de eerste Canadese soldaten op en spoedig gaven de overgebleven Duitse soldaten zich over. Voor de stad en de vluchtelingen was de oorlog afgelopen.

Aan de Mariannahillers in Klooterburen ging het einde van de oorlog geluidloos voorbij. Pas enkele dagen na het einde van de strijd in Groningen merkten ze dat het afgelopen was. Wel hadden ze in de verte de rook van de brandende stad gezien.

Intussen was Br. Hilarius na een lange TBC ziekte gestorven. Zes dagen na de bevrijding van Groningen kwamen alle Mariannahillers in de stad bijeen voor de begrafenis van Br. Hilarius.

Terugkeer

Op 15 mei 1945 verscheen onverwacht een oude huisvriend van St. Paul op het toneel en melde kort: „Ik ben met een vrachtwagen van St. Paul gekomen om alle Mariannahillers naar St. Paul terug te brengen.“ Jan van Dijk uit Arcen was sinds de stichting van St. Paul met Mariannahill nauw bevriend. Hij was een van de eerste studenten van de missieschool in 1918. Toen deze in 1920 naar Duitsland werd verplaatst ging Jan niet mee. Hij bleef evenwel steeds met St. Paul nauw verbonden. Na de evacuatie van St. Pauls was hij in Walbeck stiekem achtergebleven en hield een oog op St. Paul. Toen hij vaststelde dat 3 kisten met 30 kelken en monstransen van St. Paul en van de kerk en het Zuster-klooster in Arcen als oorlogsbuit gestolen waren, maakten hij er werk van die terug te krijgen. Hij kreeg van de Zweedse Consul in Kleve, die ook de zaken van Nederland behartigde, een schrijven geadresseerd aan de Gestapo in Kevelaer, die met grote tegenzin de buit teruggaf. De Gestapo respekteerde het internationale Recht und schikte zich naar het bevel van de consul.

Met een vergunning van de commandant van de Engelse bezetting en de burgemeester van Arcen kreeg Jan een auto met chauffeur van het Rode Kruis ter beschikking om de bewoners van St. Paul in Groningen af te halen. De terugreis ging over Zwolle waar ze drie medebroeders ophaalden, Deventer, Zutphen, Arnhem en Nijmegen. Onderweg zagen ze

overal de sporen van de oorlog. De volgende dag kwamen ze aan op St. Paul en stonden verslagen voor de gruwel der verwoesting. Toen merkte iemand droogjes op; “ Het had nog erger kunnen zijn. De hoofdzaak is dat we weer thuis zijn”. Dat ontspande de stemming. De volgende dag werd de schade opgenomen en telden ze 88 voltreffers op het op de gebouwen., die bovendien allemaal grondig geplunderd waren: meubels, bestek, werktuigen, machines, kachels, voedsel zoals 250 zakken graan en meel, vee, kippen, alles was gestolen

Het leven gaat verder

De voormalige bewoners van Blitterswijk, 4 paters, en 20 fraters keerden spoedig uit alle richtingen terug naar St. Paul. Het nieuwe schooljaar begon in september 1945 met 41 studenten. Ook meldden zich twee postulanten en drie aspiranten aan.

De generale overste. P. Reginald Weinmann, die zich tijdens de oorlog in het toenmalige generalaat in Hatfield-Peveral/Engeland had opgehouden, bezocht St. Paul in september en richtte de Nederlandse provincie op met P. Remigius Peters als Provinciaal.

De wereldoorlog die in Nederland op 10 mei 1940 was uitgebroken kwam met de kapitulatie in Wageningen op 5 mei 1945 tot een einde.

Het leven ging verder.

Missionarissen op verlof

Br. Adriaan Wissenburg uit Mariannahill komt op 17 mei aan en P. Alfonso Voorn uit Papua Nieuw Guinea op 24. mei.

Philip Heier, voormalige missionaris in Lae PNG in 1960/70 kwam uit de Verenigde Staten en bezocht enkele vroegere medewerkers. Hij is de broer van de drie Mariannahillers, Tom, Vergil en Andrew Heier.

Koningsdag

Na meer dan 100 jaren koninginnenheerschappij heeft Nederland nu een koning als staatshoofd. Op 29 april werd voor het eerst de jaarlijkse ‘Koningsdag’ gehouden. Deze dag werd in stad en land met Oranjefeesten en veel vrolijkheid gevierd. Het jonge koningspaar, Willem-Alexander en Màxima, is zeer populair en stonden in het middelpunt van de viering.